

ВИХОВУЄМО ПАТРІОТІВ

Батьки й педагоги часто запитують, чи існують іграшки, до яких у дітей не зникне інтерес наступного дня? Такий потенціал мають народні іграшки. Для них, звісно, нехарактерні блиск і яскраві кольори, які так приваблюють дітей, але вони можуть «розповісти» дошкільникам цікаву історію й пробудити в них бажання фантазувати. А якщо створити подібну забавку власноруч — захоплива гра не на день гарантована

Олена Стаєнна,
головний редактор журналу
«Вихователь-методист
дошкільного закладу»,
канд. пед. наук

Як ознайомлювати дошкільників з українською народною іграшкою

Іграшка — невід'ємний атрибут дошкільного дитинства, без неї гра неможлива. Сучасна іграшкова індустрія пропонує дітям та їхнім батькам широкий спектр різноманітних іграшок — від найпростіших кубиків до ультрасучасних комп'ютерно-ігрових комплексів. На тлі цього різноманіття ми часом забуваємо про мистецьку та освітню цінність народної іграшки.

Розкажіть дітям про народні іграшки

Народна іграшка — це специфічний витвір. Вона акумулює в собі споконвічні традиції народу, його духовні цінності, історичну пам'ять. Тож за нагоди обов'язково ознайомте дошкільників з різновидами народної іграшки, її історією, традиціями та способами виготовлення. Запросіть їх, наприклад, на екскурсію у віртуальний музей. Ось добірка фактів про найпопулярніші народні забавки.

Одна з найпоширеніших українських іграшок — керамічна — історично напрочуд розмаїта, образно багата, в оздобленні «наділена» добрим гумором, сповнена оптимізму. Глиняні іграшки майже в усіх гончарських селах зазвичай виготовляли жінки й діти гончарів. А потім продавали свої вироби на ярмарку. Кожен регіон України мав власні традиції створення таких іграшок, що стосувалися передусім вибору форми та особливостей розпису.

Найулюбленішою забавкою хлопців були **свищики**. Розмаїття цих гончарних виробів вражає. Свищики виліплювали у вигляді птахів — жайворонків, півників, курочок, качечок, солов'їв; тварин — коників, баранчиків, котиків, бичечків; грибочків; будівель тощо.

Дівчатка чекали, що з ярмарку батьки привезуть їм **«монетки»**. «Монетка» як модель ужиткового посуду повторює особливості його форми та оздоблення. Та на відміну від справжнього іграшковий посуд був зовсім мініатюрним, через що на ярмарку коштував всього одну копійку, тобто — одну монетку. Звідси й походить назва цієї групи іграшок. До виготовлення «монеток» гончарі зазвичай стави-

Керамічна іграшка

лися не менш скрупульозно, ніж до ліплення традиційного ужиткового посуду.

Для найменших дітей майстри виготовляли торохтушки, або **хихички**, — іграшки різної форми, які під час коливання створюють шум, торохтять.

До групи керамічних іграшок можна зарахувати й скульптури малих форм у вигляді фігурок тварин, птахів, вершників, панночок, кумів тощо, із якими діти теж залюбки гралися. Невеликі композиції з таких фігурок зазвичай були сюжетними та урізноманітнювали ігри.

Дерев'яна іграшка

Дерево — матеріал, із якого доволі часто майстрували іграшки. Для роботи майстри використовували деревину різних порід, однак перевагу віддавали м'яким — сосні, липі, осиці, тополі, ліщині. Із твердих порід використовували бук, явір, клен, дуб, горіх, рідше — грушу. Окрім цього, виготовляли іграшки з кори сосни й дуба.

Більшість доступних нині іграшок з дерева належать до групи так званих **акустично-механічних** та **рухливо-механічних**. Це деркачі, фуркала, калатала, дерчаки, вітрячки, пташки на коліщатках з рухливими крильцями, візки, каруселі, коники на коліщатках тощо.

Із дерева виготовляли також і дитячі меблі, посуд, грабельки, музичні інструменти, пташок-свищиків у вигляді півників, коників, декорованих різьбленим орнаментом, тощо. Ці іграшки збереглися переважно в музеях та приватних колекціях, однак окремі майстри виготовляють їх і донині. Приміром, і досі на полицях магазинів можна знайти традиційну дерев'яну рухливо-механічну іграшку «Коваль і Ведмідь».

Іграшка з дерева — тепла, легка і зручна в грі — обов'язково має супроводжувати сучасне дитинство.

Іграшка-мотанка

Здавна мами й бабусі виготовляли для дітей у родині іграшки з клаптиків тканини, найвідомішою з-поміж яких була **лялька-мотанка**. Вона могла бути маленькою або великою за розміром, але обов'язково безликою. Часто замість характерних рис на обличчі ляльки нашивали нитками хрест і вважали таку ляльку оберегом родини. Символічним є те, що для створення ляльки-мотанки не використовували голку. Іграшку просто змотували зі стрічок тканини за допомогою ниток.

Для хлопчиків також виготовляли ляльки-мотанки — у вигляді **козачків**. Під час ігор з такими ляльками дітям прищеплювали знання про їхню соціальну роль у майбутньому, виховували в них мужність та впевненість.

Для малюків дорослі створювали з тканини іграшки-забавлянки у вигляді звірів чи птахів. Така іграшка могла розважити дитину, коли батьки на деякий час залишали її вдома саму. Коли малюкові ставало самотньо або страшно, він звертався до своєї іграшки як до друга, розмовляв та грався з нею. Особливість цього виду іграшок у тому, що їх доволі просто виготовити. Ознайомившись із основними етапами роботи, старші діти цілком здатні були зробити це самостійно для молодших.

Сирна іграшка

Певно, найбільш незвичайною народною іграшкою є сирна, яку виготовляли лише в Карпатському регіоні. Матеріалом для виготов-

лення такої іграшки слугував овечий сир. Йому давали трохи вистоятись, прокиснути. Після цього розварювали в жентиці, від чого сир ставав м'яким та пластичним, наче віск. Майстриня виліплювала фігурку із сиру, а потім клала виріб у розтоплене вершкове масло, щоб він став жовтим і гладеньким. Після цього фігурку розмальовували, використовуючи традиційні символи — хрестики, косички, підківки, крапки, рисочки.

Створіть іграшку власноруч

Сучасну іграшку зробити власноруч доволі складно. Саме тому ми звертаємось до надбань багатьох поколінь та щоразу повертаємось до народної іграшки, створення якої відкриває необмежений простір для розвитку дитини. Виготовляючи іграшку власноруч, діти відчують задоволення від того, що створюють дещо прекрасне. Завдяки цьому їхній інтерес до гри з такою незвичайною іграшкою лише посилюється.

Перш ніж братися до виготовлення власної іграшки, поцікавтеся в дітей, які види народних іграшок вони знають. Запросіть пограти в дидактичні ігри, які допоможуть їм пригадати особливості різних народних забавок.

Запропонуйте дітям порівняти глиняну та дерев'яну іграшкову пташку, ляльку-мотанку та сучасну ляльку, дерев'яного коника та коника із соломи тощо.

Обговоріть з дітьми, з яких матеріалів вони хотіли б створити свої іграшки. Спонукайте їх розмірковувати, які матеріали не можна використовувати для виготовлення іграшок і чому.

Створюючи з дітьми народні іграшки, намагайтеся обирати екологічно чисті природні матеріали. Наприклад, запропонуйте дітям використати для створення іграшки соломку, траву, сіно, реп'яхи, рогіз, листя кукурудзи, тирсу, вербову кору, льон, різноманітні квіти, овочі, фрукти тощо. Ці матеріали доступні й з ними легко працювати. Головне — не обмежуйте дитячу творчість. А щоб надихнути на творчість і педагогів, і дошкільників, пропонуємо цікаву ідею — виготовте разом з дітьми кумедного баранця із сухої трави. Підказки що і як робити знайдете на сторінках цього числа журналу*.

Наприкінці запропонуйте дітям пограти з іграшками, які вони виготовили власноруч. Поміркуйте разом, які цікаві ігри можна організувати, як вони називатимуться, що буде потрібно робити тощо. Якщо іграшки виявляться занадто крихкими, організуйте виставку та запросіть дітей з інших груп її відвідати. Варіантів, як організувати різні види діяльності дітей з готовими іграшками є багато, вибір за вами.

Народна іграшка своєю простотою й досконалістю, витонченістю форм, різноманітністю використаних матеріалів, образністю й естетичною довершеністю збагачує духовний світ дітей, пробуджує відчуття рідного коріння. Народна іграшка дає їм те, чого не може дати сучасна. Утім, існуючи поруч, вони доповнюють одна одну.

* Див. статтю Вікторії Рагозіної «Потішний баранець із сухої трави — екоіграшка власноруч» на с. 56 цього числа журналу.

